

LEGENDE
ERDUTSKOGA
KRAJA

LEGENDE ERDUTSKOGA KRAJA

AGENCIJA LOKALNE DEMOKRACIJE
LOCAL DEMOCRACY AGENCY
AGENCE DE LA DÉMOCRATIE LOCALE

IMPRESSUM

Nakladnik

Agencija lokalne demokracije
Šetalište k. F. Šepera 8b
31000 Osijek

Urednica i lektorica

Kristina Babić

Grafičko oblikovanje i tisak

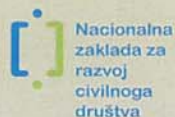
Studio HS internet d.o.o., Osijek

Naklada

250 primjeraka

Dio fotografija objavljenih u ovoj knjizi nastao je tijekom radionica fotografije u okviru projekta Agencije lokalne demokracije pod nazivom Demining of Minds, koji je tijekom 2007. godine financiralo Švicarsko veleposlanstvo u Republici Hrvatskoj. Uz stručno vodstvo Ante Vekića fotografije su snimali: Igor Kaloci, Ana Lučan, Zvonimira Lučan, Barbara Papp, Vladimir Mijatović, Nenad Sušac i Julijana Krstin.

Tiskanje ove publikacije omogućeno je temeljem financijske potpore Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva u skladu s Ugovorom broj 421-02/06- PP-2/31. Mišljenja izražena u ovoj publikaciji su mišljenja autora i ne izražavaju nužno stajalište Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva.

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva
<http://zaklada.civilnodrustvo.hr>

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 653688.

ISBN
978-953-55049-0-0

AGENCIJA LOKALNE DEMOKRACIJE
LOCAL DEMOCRACY AGENCY
AGENCE DE LA DÉMOCRATIE LOCALE

LEGENDE ERDUTSKOGA KRAJA

Biblioteka "Baština"
Osijek, prosinac 2007.

GOSPA OD UTOČIŠTA - ALJMAŠKA GOSPA

"Kako je moguće da Marija svojim tijelom ne posjeduje nebesko kraljevstvo, ona koja nije učinila u tijelu nikakvo ružno djelo, već je ostala bezgrješna?" - riječi su istočnoga oca Svetog Epifanija iz 4. stoljeća o Marijinu uznesenju na nebo.

Nakon oslobođenja Osijeka od turske vlasti 1687. godine, dolaze Isusovci koji 13. srpnja 1701. godine osnivaju svoju misiju u Tvrđi i preuzimaju župu u nazočnosti ostrogonskog nadbiskupa i primasa Ugarske kardinala Leopolda Kolonića. On je Isusovcima povjerio pastoralnu skrb za vjernike u mjestima u okolici Osijeka.

U baranjskom mjestu Laško, koje se danas zove Lug, Isusovci su željeli imati Gospino svetište. Andrija Horvat dao je u Osijeku izraditi *Gospin kip s Djetetom*, koji je na Veliku Gospu 1697. godine, u velikoj procesiji dopraćen u Laško, s namjerom da se tamo utemelji marijansko svetište. Kip je odmah počeo privlačiti brojne vjernike, među katoličkim pukom tamošnja je crkva postala poznata po njemu, a glas se brzo proširio i do udaljenih mjesta pa je Laško ubrzo postalo odredištem mnoštva hodočasnika.

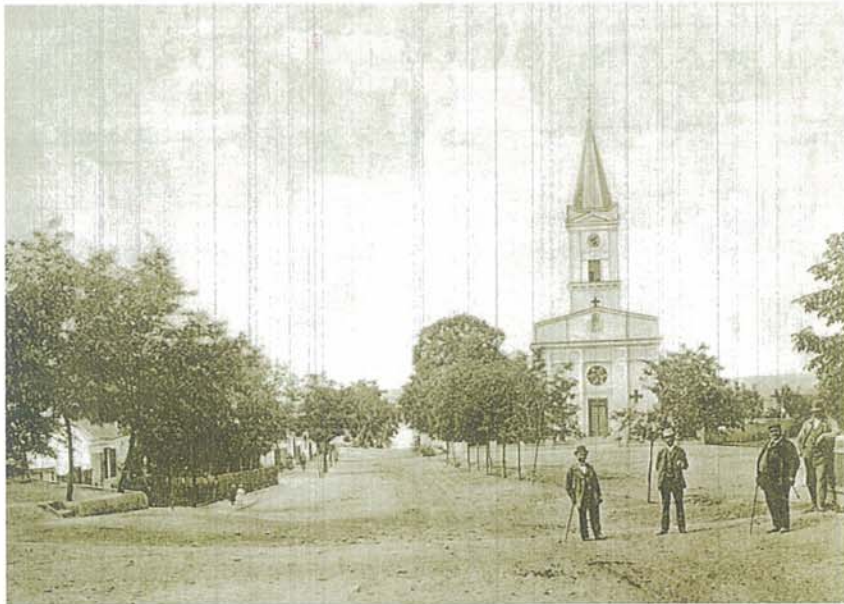
Međutim, kip je u crkvi stajao svega nekoliko godina. U Baranji je u to doba bilo dosta nereda s "novovjercima", jer je dio Katolika pod vodstvom Mihajla Starine prešao na Kalvinizam. Budući su Kalvini odbacivali štovanje Majke Božje, prijetila je opasnost da im kip padne u ruke i bude obeščašćen, oštećen ili uništen. Stoga su ga Isusovci odlučili skloniti na sigurnije mjesto, te su ga 20. studenog 1704. godine, u vrijeme velike bune protiv habzburške vlasti u Mađarskoj, zamotali u plachtu i lađom po Dunavu prenijeli u Aljmaš.

Isusovački superior Marko Jurina, koji je kip dopratio u Aljmaš, pod svetom je misom Aljmašanima govorio kako od njih Gospa traži utočište, te ih je upitao žele li joj oni dati utočište.

Oni su odgovorili: *Gospo, ostani među nama, mi ti dajemo utočište!*

Pater je završio govor riječima: *Budući ste Gospi pružili utočište, od danas nadalje imate je službeno zvatl „Gospom od Utočišta“.*

Zato aljmaška Gospa kao službeno ime nosi „Gospa od Utočišta“.

ŽIR – Županijski Info Reporter, 7/2005

KRATKA PRIČA O NASTANKU ALJMAŠA

Po predanju, priča kaže da je počelo ovako:

Oko sedamstote godine nove ere, neko malo poznato pleme, putujući Dunavom i loveći ribu, nastanilo se na ovom području, na prostoru zvanom "Sadovi", gdje je Dunav pružio mnoge svoje rukavce, prebogat ribom. Pleme se zaustavilo u plitkim vodama, izgradili su nastambe na drvenim stupovima (sojenice) i otpočeli novi život na ovom prostoru baveći se ribolovom. Njihove žene i ostali članovi zajednice, koji nisu ribarili, pomalo su obrađivali zemlju uz vodu i nakon nekog vremena zaključili da na toj zemlji luk uspijeva bolje od ostalih ratarskih kultura, pa je mjesto zbog tih osobina nazvano "ALMA – HAGIMAS". To je ujedno i prvi naziv mjesta koji se spominje.

Razvojem poljoprivrede i ribarstva tamošnjim je žiteljima narasla razina kulture, a narasle su im i potrebe, te su se uz zemljoradnju počeli baviti i uzgojem voća. Nakon nekog vremena, baveći se voćarstvom, primijetili su da od sveg voća koje su uzgajali na obroncima brda, nad njihovim tada već seocetom, odlično uspijevaju jabuke, te su odlučili svojem selu ime promijeniti u "ALMA-ATA", što bi trebalo značiti: zemlja na kojoj odlično uspijevaju jabuke. S vremenom se povećavao broj stanovnika, prolazila su stoljeća, mijenjale se kulture i civilizacije, te je selo još jednom promijenilo ime u "ALMOSI", što bi na staro ugarskom jeziku ponovno značilo – jabuka. Dugo je dugo vremena to selo, sada već vrlo razvijeno i složeno, za tadašnje vrijeme organizirano i ustrojeno kao moderna društvena zajednica, nosilo naziv "ALMOSI", naknadno preoblikovan u ime "ALJMAŠ" koje se zadržalo do naših dana.

S obzirom da se radi o predanju, vjerojatno postoje i druge inačice ove priče. Ovo je jedna od njih i nadam se, najbliža istini. Svaka priča, pa i ova, podnosi promjene temeljene na novim saznanjima.

Priču ispričao: Zlatko Hašček

ALJMAŠ - ZLATNA ULICA

Jednom jako davno, dok je Aljmaš još bio "ALMA – ATA", svijetom su se vodili osvajački ratovi, pa su tako i rimske legije odlazile u osvajačke pohode i redovito se vraćale s bogatim plijenom. Kako se plijen prevezio teškim teretnim kolima, gradili su putove zbog lakšeg putovanja, a uz te putove nerijetko su nicala naselja. Uz jedan takav put niknulo je maleno naselje, kao dio već postojećeg naselja "ALMA – ATA", u kojem je mnogo poslije, širenjem, nastala ulica. Tim su se naseljem kretale mnogobrojne karavane trgovaca i velike vojske. Rimske su legije redovito prolazile ovim putom prenoseći osvojeno blago u Rim. Na tom putu, preko ulice, tekao je potok koji je otežavao putovanje ondašnjim putnicima.

Jednoga dana, kad su se na kolima krcatim svakojakim blagom Rimske legije vraćale iz osvajačkoga pohoda, teškom mukom su prelazile potok. Prelazak preko potoka trajao je nekoliko dana, a dogodilo se da su jedna kola, pod silnim teretom zlata i drugoga blaga, zapela u blatu i počela naglo tonuti. Kako se propadanje kola odvijalo vrlo brzo, nije bilo moguće pretovariti blago na neka druga kola, pa je sve, naočigled mnoge vojske, potonulo u duboko žitko blato. Nikada nitko nije uspio izvaditi kola prepuna zlata iz dubokoga blata, stoga je ulica po tom događaju prozvana Zlatnom ulicom. Tako se zvala više stoljeća, a tako se zove i danas.

Vjerovali ili ne, sve je kao nekada: ulica se zove Zlatna, kao i prije, ljudi hodaju njome kao nekada, samo više nema potoka, blato su isušili neki vrijedni ljudi. A zlato? Vjerojatno je i ono još uvijek tamo. Treba uzeti lopatu i malo prokopati, možda nekome nešto zasvjetluca. Eh, kako se nisam sjetio prije.

Priču ispričao: Zlatko Hašček

ATTILA ili ETELE, njemački ETZEL (CCA 406 – 453)

Od 434 do 453 godine HUNSKI KRALJ

Atila je bio poznat po svojoj okrutnosti, zbog čega su od njega strahovali na čitavom području pod njegovom kontrolom, te su ga zvali "BIČEM BOŽJIM". Njegova vladavina prostirala se od Rajne pa čak do Kineske granice.

447. godine okupirao je sve postojeće zemlje između Crnog i Sredozemnog mora, te je pobijedio cara Theodora. 451. godine napao je Galileju, ali su ga na Katalonskoj visoravni (u blizini Troje), jake snage Rimske vojske pobijedile. Nakon toga je napao Italiju (452. godine), opljačkao više gradova, a Rim je spasio *Papa Leo I* osobnom intervencijom tako što je u zamjenu za grad izdvojio ogromnu sumu zlata. U proljeće 453. Attila hunski kralj je na svojoj prvoj bračnoj noći, navodno, dobio moždani udar i preminuo. Nakon Attiline smrti hunska je vladavina počela slabiti.

Sinovi su pitali glavnog svećenika kako da sahrane svoga oca. Odgovor je glasio ovako: *Ispod zemlje, ispod vode, u sunčeve i mjesечеve zrake i u crnu mračnu noć! Onaj koji ga sahrani nikad ne smije progovoriti gdje je sahranjen.* Kraljevi su sinovi dugo razmišljali, sve dok Čaba, kraljev mlađi sin, nije odgonetnuo: dat će napraviti tri sanduka - jedan od čistoga zlata, drugi od čistoga srebra, a treći od samoga željeza. Zlatni će sanduk predstavljati sunčeve zrake, srebrni su bile mjesечеve, a željezni je činio crnu, mračnu noć.

Izabrani robovi odnijeli su sanduke tamo gdje se rijeka Tisa granala u dva toka i stvarala Adu (otok). Jednu su granu riječnog toka zatvorili tako da voda teče kroz drugu granu, i tada su na dnu rijeke iskopali rake i u njega položili sanduke. Rake su zatrpali, a vodu su vratili u korito rijeke, te je na taj način kralj sahranjen *ispod zemlje i ispod vode...*

Kad su se robovi vratili sa sahrane, mlađi kraljev sin uveo ih je u sredinu logora, ali se iznenada po njima sasula kiša strijela, svi su poginuli i nitko nikada nije mogao saznati gdje je kralj sahranjen. Nedugo nakon Attiline smrti raspalo se Hunsko carstvo od Rajne do Kineske granice, ali je mnogo priča i legendi ostalo u krugovima europskih žitelja. Tako je stvorena i legenda među mještanima Aljmaša,

Dalja i Erdut Planine, da se Attilin grob ne nalazi u koritu rijeke Tise nego tu kod nas, na plavnom dijelu rijeke Dunav, takozvanom *Poriću*.

Dok se ne otkrije Attilino grobno mjesto, uz sve druge legende i priče, i naša može zadržati pravo na postojanje.

A što ako je baš ova istinita?

U Dalj Planini, dana 31. svibnja 2007. godine

Sastavio: Horvat Ištvan

Preveo: Ladislav Moger

ALJMAŠ

Kako piše veliki barokni pisac Antun Kanižlić u predgovoru knjige "Utocsiscte Blaxenoj Divici Mariji...": "Neznascti more biti, gdi je Almasc misto tako prozvano? Da znadesc; mistoje nixje Slavnoga Grada Osika, reci: tri na priliku ure od nyega daleko gdise Drava u Dunav saliva, i uticse. Nahodise u ovom mistu Carkva Blaxene Dvice Marie, za koju..."

Tumačenje nastanka imena Aljmaš

Aljmaš kao ime naselja lingvisti izvode iz osnove *aljma*, što je ime vlaškog luka, latinski *allium ascalonium* (*allium* je kod Rimljana bilo ime bijelog luka, a dolazi od glagola *halo* u značenju: »puštam miris«, a pridjev *ascalonicum* dolazi od imena mjesta Askalona u Palestini). *Aljma* upućuje na rumunjski izvor: *Hajma*, hagima, hašma i odgovara mađarskom: *hagyma*. Promjena je nastala pod utjecajem rumunjskog jezika, jer se i mađarski glas dž izgovara kao j, dakle: *ajma*. Prema tome bi toponim, odnosno ojkonom, odgovarao nazivu za *zemljište, teren* na kojem *raste vlasac, vlaški luk*. Kako bi pokazali koliko pučka etimologija ima utjecaja, navodimo primjer u kojem postoji pokušaj, naravno netočan, da se termin *aljma* turskom pučkom etimologijom svede na njima razumljiv pojam, te se tako okrene na tursku riječ *haymana* u značenju pašnjak, ispaša za stoku. Slično je, i nepravilno, tumačenje perzijskom riječju *ajna* u značenju ogledalo, jer je, navodno, na ušću u golemim vodenim prostorima voda poput golemog ogledala.

Drugo je tumačenje riječi *Aljmaš* izvođenjem iz arapske riječi *almas(z)*. Riječ je imala dug put jer je, posredovanjem Arapa, ova riječ grčkog podrijetla *adamas* imala značenje *dijamant, s* osnovom *adamant* - u značenju »nesavladiv« odnosno »nesalomljiv«, »tvrd«, prvo u značenju za oznaku čvrstih metalnih legura, a poslije za dragi kamen velike čvrstoće. Starogrčka riječ *adamas* preuzeta je u tom značenju i u latinski jezik: *adamas*, pa je u srednjovjekovnom latinskom izmijenjena i dobila oblik *dijamant*, da bi poslije preko francuskog jezika ušla u sve europske jezike. U češkom i našem jeziku ima i oblik »*adamant*« (od latinske posudbenice iz grčkog). Tako danas u našem jeziku imamo tri termina za isti pojam: *almaz* (arap, tur.), *adamant* (grč. lat.) i *dijamant* (lat. franc.). U pučkoj etimologiji ovaj je termin za objašnjenje značenja riječi *Aljmaš* sasvim netočno trebao objasniti neosvojivost ušća Drave i Dunava, u smislu teškoće prijelaza preko rijeka.

U novije vrijeme, ne znajući za značenje riječi *aljma*, čuje se tumačenje imena *Aljmaš* polazeći od mađarske riječi *alma* (= jabuka), jer navodno na tom području u srednjem vijeku postojala *almafa*, tj. plantaža jabuka, *jabučnjak*. Ovo se tumačenje poziva na analogne primjere tipa *Bršadin* (od *boršodin*, dakle grahorište). Mađarski izvori bilježe prvi puta *Almás* 1338. godine.

www.gafos.hr

DALJSKI IDOL

Željezno doba je iza sebe ostavilo brojne nalaze ilirskih plemena, a jedna od dominantnih kulturnih grupa tog razdoblja jest daljska, čijem dugom kontinuitetu postojanja od kasnoga brončanog doba pa sve do dolaska Kelta, svjedoči mnoštvo keramičkih i metalnih nalaza iz Dalja, Sotina, Erduta te iz grobova vukovarske Lijeve bare.

Brončano doba, 2. tisućljeće - 8. st. pr. Krista, je razdoblje tehnološkoga napretka, ubrzanog otkrićem bronce (legura bakra i kositra), prve umjetne kovine. U sjevernoj Hrvatskoj prostor prostiranja vinkovačke kulture zauzima vatinska koja se širi iz Srbije i iz čega se potom razvija slavonsko-srijemska varijanta vatinske kulture.

S područja mađarske Panonije širi se inkrustirana keramika koja će se u hrvatskoj pojaviti u 3 osnovne grupe: južnotransdanubijskoj, Szeremle i daljsko-bjelobrdskoj. Kulture povezuje dominacija inkrustacije pri ukrašavanju keramike odnosno ispunjavanje ureza bijelom pastom (čime je došla od izražaja dekorativna kulturna komponenta), te pojava obreda spaljivanja pokojnika i polaganja pepela u urne. Daljsko-bjelobrdska kultura pokazuje izraženu sklonost prema figuralnom oblikovanju. Najpoznatiji nalazi koji o tome svjedoče su plosnati idol iz Dalja prikazan u zvonastoj haljini i shematski prikaz pogrebnih kola na etažnoj žari iz Dalja.

Kod nas brončano doba osobito karakteriziraju kulture: vinkovačka i daljska koja je ujedno i predstavnik kulture polja sa žarama kada dominira ukapanje incineracijom. Također je nađen nakit ili etažno profilirane žare bjelobrdsko-daljske inkrustirane keramike, kojoj pripada i izuzetna antropomorfna figura - idol iz Dalja.

Na prostoru današnje Hrvatske susreću se materijalni tragovi dvaju skupina Kelta. Kelti su suvereno ovladali tehnologijom preradbe metala, posebice kaljenoga, kao čelik tvrdoga željeza, a također su bili vrsni u izradbi predmeta od bronce, srebra i rjeđe od zlata, od kojih su osim nakita kovali i novac. Radili su ukrasne predmete, narukvice i fibule rađene tehnikom granulacije ili filigrana, koje su pronađene kod Vukovara i Kupinova, kao i brončane ženske pojaseve iz Novih Banovaca i Dalja, ukrašene raznobojnim emajlom.

www.amz.hr
www.opcina-erdut.hr

VITEZ SLAVONSKE RAVNI (Bijelo Brdo)

U osječkim arhivskim spisima iz 18. stoljeća pohranjeni su podatci o zlodjelima razbojnika i njihovih harambaša koji su ubijali, pljačkali i otimali sve do čega bi došli. Oko Osijeka, i u čitavoj okolici Vinkovaca, najozloglašeniji je bio vođa Stojan Varnica. U županijskim se spisima za njega kaže da je „*ove domovine i najvećeg djela stanovnika – kuga i propast*“ (21. prosinca 1745. bio je obješen). On je s razbojnikom Ječmenicom vladao čitavom Đakovštinom, valpovačkim i našičkim spahilukom, a bojali su ga se i u Osijeku, Tvrđi, te Gornjoj i Donjoj Varoši.

Legendu o borbi protiv zla onoga vremena Marija Jurić Zagorka iznijela je u romanu *Vitez slavonske ravni*. Evo što kaže: „*Varnica caruje u močvarama, a sjedište mu je u Bijelom Brdu. On je oduševljen Bijelim Brdom i hvali ga kao svoju kulu ponajvrjedniju.*“

„*To je nebesko mjestance, sa svih strana zagrljeno derućom rijekom, a na dnu čekaju virovi kao gladni zmajevi da progutaju ljudska tjelešca, a blizu su nam i brodovi koji su "masni" u svojoj utrobi. Skrili bi te tamo seljaci pa da sama carica siđe s prijestolja, a nitko se ne bi usudio na onaj otok uz Bijelo Brdo.*“

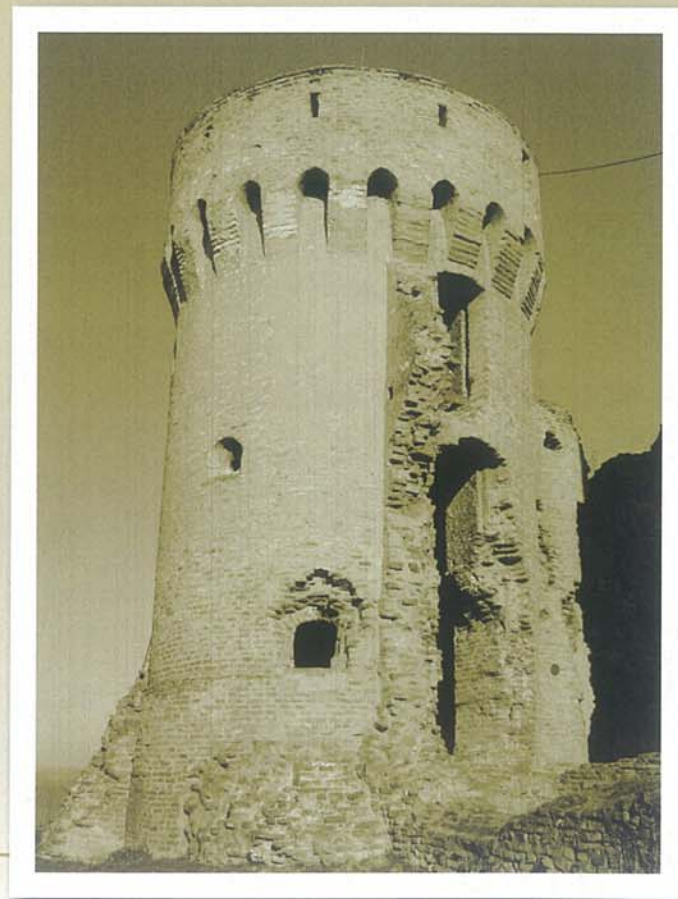
Legenda kaže da se ipak našao junak, vitez Hrabren, koji se s 40 boraca, dva hrabra kapetana i djevojkom Krasankom suprotstavio razbojnicima. Hrabren kaže: „*Borba protiv strašnog zulumčara, koji je ugrozilo svaki pedalj ove zemlje, rođene i meni drage, zaokuplja cijelo moje biće i sve moje misli i neću mirovati dok ne oslobodim ovu divnu ravnicu.*“

Da bi u tome uspio predstavio se kao vilenjak: „*Iz mraka se pojavi konjanik – čovjek, što li? Visoko oko njega vitla se nešto crno, poput krila noćne ptice. Štrcaju ognjene kapljice, siku plamene zmijske, čudnim fićukom žare se kroz mračnu noć u oblake pa onda pucaju i padaju. Jeza spopada praznovjeme, okrutne razbojnike od strahovitog Jahača iz kojeg sukljaju vatre kao iz ždrijela zmaja na divljem konju. Nad njim razapela se krila crnja od noći, a iz krila sve nešto blista i svjetluca.*“

Sudar viteza Hrabrena i Varnice bio je žestok. Razbojnici su morali izgubiti bitku pred tolikom hrabrošću Hrabrena i njegovih boraca. No, Varnica pobježe. Uz pomoć voljene djevojke Krasanke, koja je iskoristila Varničinu želju za pomlađivanjem i dovela ga u ruke Hrabrenu, on bi uhvaćen. Sve završava konačnom pobjedom Hrabrena.

Legenda i danas kruži o hrabrom vitezu slavonske ravni koji je oslobodio svoj narod od okrutnih razbojnika i nastavio sretno živjeti uz voljenu Krasanku.

Prema romanu pripremila: Vlasta Stojaković

LEGENDA O ERDUTSKOJ KULI

U Erdutu su živjeli moji djed i baka. Djedova kuća bila je na brdu iznad Poloja, stotinjak metara iznad mosta na Dunavu preko kojega je često tutnjio vlak odlazeći u Bogojevo ili vraćajući se u Erdut. Naravno da su ga tračnice vodile dalje, ali sam ga ja s brda mogla vidjeti samo na ovom dijelu pruge. Najljepši dani u djetinjstvu bili su vezani uz djeda i njegove zanimljive priče. Jednom prigodom išla sam s djedom po namirnice u selo Erdut. Put od kuće do sela vodio je kroz *surduk*. To je duboko *izlokan* put koji je načinila vodena bujica jureći od sela ka Dunavu tijekom više stoljeća. „Kad su se moji preci tu naselili“ - pričao je djed - „ovo je bio tek *potočić* pogodan za navodnjavanje. Sada je to već duboki usjek 3 – 4 metra dubine i širok dovoljno da mogu proći veća zaprežna kola. Ja sudjelujem u održavanju ovoga dijela oblikujući granje bagrenja, koje čini svod iznad naših glava“. Imala sam osjećaj da idemo kroz taman i dug tunel. Bojala bih se tu proći sama. Dok sam išla s djedom trzala sam se na svaki šušanj. On se smijao na to. Objasnio je da tu ima guštera, pacova i zmija, ali nikoga ne diraju. Oni se razbježe kad čuju da neko dolazi. Taj dan držeći se za djedovu ruku trčkarala sam, jer je djed imao duge korake. Bila sam uzbuđena jer ću prvi puta vidjeti selo Erdut.

Kad smo izronili na svjetlost dana iz tunela – *surduka*, našli smo se u vinogradima, koji su sezali do prvih kuća sela. Djed mi je pokazao u daljini toranj crkve. Tamo smo trebali stići. Krivudavim prtenim putem pješačili smo još dugo. Kad smo ušli u prvu ulicu činilo se sve napušteno. S desne strane pružala se velika livada. Na nju se nadovezala velika ograda dvorca. Iz daleka nije bilo nešto naročito. Kad smo došli blizu ugledala sam iza ograde prekrasan vrt. Djed je znao što me muči. *Da, to je dvorac u kojem su živjeli grofovi. U njemu još žive dvije sestre zadnjega grofa. Komunisti su im oduzeli dvorac i imanja, ali su im dozvolili da žive u sobici na kraju ove duge zgrade i da sami uređuju vrt. Mještani sela pomažu im koliko mogu. Ponekad u prolazu zastanem da s njima popričam. Od njih sam čuo mnoge zanimljive priče o životu u ovom dvorcu, ali i legendu o onoj kuli na brdu. Zanima li te? -* pitao me. Na moj odgovor nije morao čekati jer ga je dobro znao.

Otišli smo prvo do kule. Iako je izgledala stara i ruševna meni je bila tajanstvena.

Prije mnogo, mnogo godina gospodari dvorca željeli su se zaštititi od neprijatelja s Dunava. Ovo brdo je bilo idealno za osmatračnicu. Vidi se daleko na drugu obalu Dunava, ali i na sve strane uokolo. Tadašnji gospodar odlučio je izgraditi kulu koja će poslužiti i za obranu. Vojnici bi na puškamicama mogli vidjeti neprijatelja i braniti selo, ako tko pokuša nepozvan ući. Da zaštite grobove svojih umrlih, gospoda su odlučila u podrumu kule napraviti grobnicu. Tako neće biti plijen pljačkaša kao do tada. Radovi su trebali početi kad se navuče dovoljno građe. S početkom gradnje počeli su i problemi. Koliko su graditelji sazidali danju, noću je netko razrušio. Tada su rekli gospodaru da to rade vile. Poručile su

mu, prema legendi, da u glavni stup ulaza mora ugraditi najljepšu mladu ženu, koja još doji dijete.

Pročulo se to po selu. Zavladao je strah. Svi su skrivali svoje mlade žene. No jednog dana mužu na radilište do kule, donijela je ručak prelijepa žena. U naručju joj bilo djeteta. Još se nije ni snašla a gospodareve slugu su je uhvatile i uzdale s desne strane vrata, na ulazu u kulu. Plakalo je dijete, zapomagala je mlada žena, no uzalud. Kad je vidjela da ne pomaže ništa, preklinjala je mlada da joj ostave otvor za oči i dojke, te da joj donose dijete na dojenje dok ne umre. Na kraju joj to ispuniše. Muž joj je donosio dijete, ne zna se koliko dugo. Kada se jednog dana nije pojavio s djetetom, znali su da je umrla. Muža nitko više nije vidio u selu. Govorilo se da je svoju malu djevojčicu odnio daleko od svojih zlih gospodara. Neki su pričali da je poludio od tuge, neki da djevojčica prosi po svijetu. Tek to su samo naklapanja dokonih ljudi.

Sjećanje na ovu legendu osvježeno je u novije vrijeme, kad su lopovi pokušali opljačkati grobnicu u podrumu kule. Provalili su i opljačkali grobove, a na ulazu srušili dio stupa o kojem govori legenda. Pričalo se da je pronađen ženski kostur visine oko 180 centimetara i pletenica kose duga 150 centimetara.

Djed je zašutio i zamišljeno gledao u razrušeni ulaz. Stajala sam uz njega i pokušavala vidjeti ima li što u četvrtastoj šupljini stupa. Pokušala sam zamisliti ženu koja je u toj šupljini bila zazidana. Iznenada se djed trgnuo, uzeo me za ruku i rekao: *Zatvorit će se trgovina, a baka će se ljutiti što kasnimo. Idemo mala moja. Večeras ćemo pričati o ovome, ako želiš.* Te večeri nismo stigli pričati. Zaspala sam prije nego je djed imao vremena za večernju priču. Ipak, kad god idem do kule u Erdutu, sjetim se dana kad sam s djedom bila prvi put i čula legendu.

U Dalju, 24. prosinac 2006.

Ispričala i zapisala kao božićni poklon Vama: Nada Bućkalović

LEGENDA O SPRUDU TANJA KOD DALJA

Sprud zvan *Tanja* smješten je na desnoj obali Dunava, stotinjak metara prije daljske krivine, ili kako bi mještani rekli „pod Bogaljevcima“, što može značiti: 1. mjesto gdje se suši riba, 2. mirnu vodu koja tiho teče, ili 3. vrstu alaskе mreže.

Narod je ispleo svoju priču o imenu *Tanja*, a ona glasi ovako:

„Zima štira, a zaleđeni Dunav blista obasjan “zubatim” suncem. Čuje se daleka cika, vriska, pjesma. Jure saone iz pravca Bačke prema Dalju. Približavaju se veseli svatovi. Pitali su se kojim putem krenuti: cestom ili Dunavom? “Ma, prije ćemo stići Dunavom.” “Tko će prije? Tko će brže? Već se nazire obala! Nadomak smo Dalja. Još malo i gotovo!” Jurnuše prve saonice, za njima krenuše i druge, treće udariše u prve i nastade gužva. U njoj nevjesta ispade, te kliznu ledom kao vrsna klizačica. Učas zbrka i svatovi povikaše: “Ispade mlada! Spasite nejestu!”.

Odjednom, usred galame, prolomi se veliki prasak. Kraha! Pukao je led, otvorio se u trenu. Zavladao je panika, čuli su se krici prestravljenih svatova, a onda nastade, činilo se, još glasnija jeziva tišina. Mlada ustade i pogledom potraži nasmijana i vesela lica, ali ne vidje nikoga na zaleđenoj površini Dunava. Svatove je progutala hladna voda. Svi nestadoše pod ledom.

Užasan jauk nevjeste *Tanje* prekine smrtnu tišinu i razleže se pustim Dunavom.

Od tada je sprud dobio ime po *Tanji*, nevjesti koja je jedina preživjela nesretnu svadbu.

Legendu prenio: Stevan Babić - Baban

LEGENDA O GOSPODARU KULE I SINU S PLAMENIM ZNAKOM

U Erdutu ruine leže na visokom grebenu, slikovite su koliko i legenda vezana uz njih. Iznosim legendu onako kako mi je u samom mjestu prenijeta. Ona je, međutim, malo drukčija od one u dijelu mendijanskog Erzählungen, Sagen und Legenden aus Ungarns Vorzeit.

“Mladi plemić Erded podiže ruku na svoga oca, udari ga po licu, a stari čovjek prokune sina. Na sinovljevu čelu pojavi se plamen crveni znak, nalik na Kainov. Gorio je i gorio - te ga odvede do hladnog sjevera, kroz močvare i šume preko planina i mora, do leda i snijega. Gdje god je naišao svi su se okretali od njega, a znak je plamtio i plamtio. On krene na jug među vesele i pitome ljude. No i oni su zazirali od Kaina i okretali se od njega. Tad ga uhvati očajanje, više nije znao kuda bi krenuo. Tamo gdje je zastao, rijeka je udarala u litice, a plemićki se dvorac uzdizao, obasjan svjetlošću zalazećega sunca. Poznavao je njegove kuće i tomjeve, i časnu starinu koja je, oslanjajući se o svoj štap, prelazila preko pokretnog mosta.

On se bacil pred noge staroga čovjeka, i sa starčevim blagoslovom plameni znak nestade s njegova čela.”

Prema zapisu Hansa Christiana Andersena
Iz romana Đorđa Ocića: *Smrt u Erdabovu*
Priredio: Đorđe Nešić

LEGENDA O GUSARENJU

Legenda kaže da su nekada, dok je Drava tekla pored Sarvaša i Bijelog Brda, pirati dočekivali lađe iz Beča i Pešte i pljačkali ih. Drava je nekada ovdje pravila velike meandre i usporavala tijek. To je omogućavalo lopovima da svojim *čiklovima*, pod okriljem noći, priđu lađi i popnu se na nju. Sigurno utočište gusarima pružale su močvarne, guste šume Kopačkoga rita.

Legenda također kaže da su pirati kopali lagume koji su ih s obale Drave vodili do sela. U Sarvašu, na bajiru naspram crkava, postoje ostaci nečeg što su kasniji stanovnici Sarvaša, Švabe, zvali *Lopovskom rupom*.

O tome kako je Stojan Varnica opljačkao bečku lađu na Dravi kod Bijelog Brda možete čitati u romanu *Vitez slavonske ravni* Marije Jurić Zagorke. Stojan Varnica, Ječmenica i Atanacko ličnosti su romana *Vitez slavonske ravni* Marije Jurić Zagorke čija se radnja zbiva u Osijeku, Retfali, Čepinu, Bijelom Brdu i po ritovima oko Drave i Dunava.

Nada Dobričić

STARA DRAVA I BRZA DRAVA

Ovo je samo prisjećanje na ljude i događaje koji su u jednom razdoblju obilježili život Bjelobrdaca.

"Carica Marija Terezija šalje svoga povjerenika grofa Webera važnim državnim poslom u Slavoniju: naime, već duže vrijeme Slavonijom harače razbojnici pod vodstvom Stojana Varnice. Carica želi provjeriti što se može učiniti da bi se razbojnici uhvatili i priveli pravdi."

"... zbog počinjenih zlodjela, pljački, ubojstava i razbojništva ... te što je u pokornosti nasilno, više od šest godina držao šest sela, osuđuje se Varnica Stojan, vođa razbojnika, te njegovi kapetani Atanacko i Ječmenica – na smrt vješanjem!"

Povijest je spremila imena razbojnika, i sva njihova djela i nedjela u osječki arhiv 18. stoljeća. Kažu da su se tad digla sela koja su živjela od "Varničinih pljački", ali je pobuna ugušena u krvi. Varnica je pred vješanje izjavio: *"Šest sela bilo je na mom kruhu. Pljačkao sam za njih, a ne za sebe. Za tu gladnu čeljad!"*

Nakon ovog događaja, carica Marija Terezija izdala je zapovijed da se zbog sprječavanja mogućeg novog razbojništva i gusarenja, tok rijeke Drave promjeni i udalji od bjelobrdskog rita. Tako je nastala današnja "Stara Drava" i "Brza Drava".

Izvadak iz romana Marije Jurić Zagorke: *Vitez slavonske ravni*
Pripremila: Nada Dobričić

ŽIVOT UZ DRAVU

Bijelo Brdo je smješteno pored samog rukavca Drave zvanog Stara Drava. Uz *bajer* (obalu), gradile su se kuće nabijače, od žute ilovače. Vrtovi su izlazili na staru Dravu, tako da su mještani iz kuća kroz vrtove dolazili do Drave, uz čije se korito u ljetnim i zimskim mjesecima odvijao život, a osobito kod mještana koji su živjeli u neposrednoj blizini rijeke. U Dravi se kupalo, pralo rublje, hranile svinje, krave, guske i patke. Koji su bili malo dalje od rijeke, na Dravu su dolazili zaprežnim kolima, natovarenim drvenim buradima. Voda s rijeke odvozila se kućama, gdje bi domaćice dravskom vodom prale rublje, djeca, ali i odrasli poslije napornoga rada, kupali bi se u buradima tople vode ugrijane na suncu. U ranim jutarnjim satima, dok stanovništvo, živina i stoka ne navale na obalu rijeke i ne zamute vodu, mlađe, tek udane žene na *obrancima* (dulji štap s metalnim kukama na krajevima koje zadržavaju kante da ne padnu), preko ramena bi nosile kante napunjene dravskom vodom, kojom će tog dana kuhati grah.

Danju bi žene koje su stanovale uz obalu rijeke, pripremajući namirnice za ručak (guljenje krumpira, čišćenje graška, prebiranje graha), donosile posude na Dravu, razgovarale sa susjedama, koje su za to vrijeme isto radile ili prale rublje, promatrajući veselu dječicu u vodi, dok su starci u hladu vrba pleli korpe od šiblja, ribarske mreže, tesali ručke za motike, sjekire i dr. Miris svježe terovanih čamaca, ribe, vrbe, širio se na sve strane. Za nas je to miris Drave, miris rijeke koja nas je hranila i odgajala na svojim obalama. Drava je bila bogata ribom, za koju su mještani smatrali da je njihova, lovili je, čuvali, pravili mrijestilišta.

Umoran kosac u vrelim i sparnim ljetnim danima, dolazeći iz polja, teško vukući umorne noge, obuo bi gumene čizme, uzeo veslo i odlazio na Dravu u čamcu, i loveći ribu nalazio svoj duševni mir. Čamci nikad nisu bili zaključani. Ulovljenu ribu, po povratku s rijeke, dijelili bi susjedima, koji su čekali njegov povratak s rijeke, i iznijeli zdjele u koje bi im ostavio, podijelio, ulovljenu ribu za jedan obrok, koliko bi i sebi ostavio. Kada padne večer na rijeku su dolazili, da se okupaju, umorni seljaci, prašni i suncem opaljeni. Zapjenušala bi se Drava pjenom domaćega sapuna, kojim bi se prali dok su pored njih prolazila jata bijelih gusaka i stvarala buku glasnim gakanjem, a tada bi na Dravi zavladao mir koji bi ponekad poremetio pljusak ribe koja bi se zablještala na mjeseci.

Zimi, kad se voda smrzne, na Dravi je opet živo. Djeca se kližu na *sličuhama* (komad daske preko koje se zakuca komad kože, da se mogu staviti na noge kao papuče, a s donje strane sličuha su zakucane dvije debele žice koje omogućuju bolje klizanje), tako da se njima odguruju, da lakše sličuhe klize po ledu. Na sve strane cika, vriska, a ponekad se dogodi da otkližu u *ljuku* (otvor na ledu), iz koje se uzima voda i lovi riba, a služi za prolazak zraka pod led koji je potreban ribi. Na sanjkama koje vuku konji prelazilo se preko zamrznute rijeke u šumu u kojoj se sjeklo drvo za sljedeću zimu. Djeca su jurila za sanjkama i vješala se sa strane kako bi se provozala.

U proljeće Drava nabuja. Dio ulice koja je pored Drave, a kroz nju je napravljen dosta širok prolaz kako bi se kolima prišlo rijeci, bio bi poplavljen, a ponekad je plivalo i par

kuća, jer Drava tim putem prodire u ulicu, koju su zato nazvali "*Venecija*".

Inače, ulice u selu imaju naziv po porodicama koje su najbrojnije u njoj stanovale, tako da imamo *Jankov sokak*, *Narančičev sokak*, *Kovačevićev sokak* i dr.

Obitelji s istim prezimenom obavezno imaju nadimak, te je po nadimku najlakše pronaći osobu, primjerice: Kapelac, Feđa, Mačak, i dr., a nadimak se dobivao po statusu, izgledu, osobini, precima, kao što su *Savo Antin*, *Sofija Antina*. Anta je bio čovjek, ribolovac, šeret i siromah koji je znao nadmudriti i izvrnuti podsmijehu ljudsku glupost, a često se i potući. Poznat je bio i *Antin bunar*. Bunar se nalazio pored vinograda starog Antonija Nešića, on ga je iskopao kako bi imao hladnu vodu dok bi obrađivao svoj vinograd. Na bunaru je o špagi visila obrađena teglica, tako da se njome mogla piti i grabiti voda.

U šumi pored Drave uzgajale su se svinje koje su se hranile žirom, orašcima, korijenjem bilja, školjkama i ribom. Iz šume su se donosile šibe za pletenje korpi, plotova, vašine za ogrjev. Za Bjelobrce Stara Drava znači život, to je njihova Drava, riba je njihova, oni je ne krađu, oni je samo uzimaju. O kakvim krivolovcima vi govorite?

Nada Dobrinić

MIŠINO BRDO

Po izlasku iz sela prema Dalju, diže se blaga uzvišica, lesna zaravan koju Bjelobrci nazivaju Mišino brdo. Postoji legenda da je na tom brdu boravio hajduk Mišo, koji je na drumu koji prolazi kroz brdo, čekao i pljačkao bogataše, a plijen dijelio siromasima. Jednom bogatašu je opljačkao zlato u obliku janjeta i zakopao ga na određenom mjestu u brdu. Stanovnici koji su obrađivali njive na Mišinom brdu, tražili bi *Mišino zlatno janje*, do danas ga nisu pronašli i još uvijek ga traže.

Nada Dobrinić

ZLATNI PRAG

U centru mjesta, oko crkve, proteže se ulica u obliku konjske potkove, a naziva se Zlatni prag. Stanovnici ove ulice su kao jedna porodica. Pomažu jedni drugima i vrlo dobro se slažu. Legenda kaže da je na tom mjestu, u toj ulici Attila "*Bič božji*" donio i zakopao svoje blago, te je po tome ulica i dobila naziv Zlatni prag.

Nada Dobrinić

PRIČA O MALOJ DALMACIJI (priča iz daljske prošlosti)

Nakon Drugog svjetskog rata bila su teška vremena. Ljudi su tragali za poslom, što bi se kod nas reklo "trbuhom za kruhom". Tako su iz kršovite Dalmacije vrijedni, ali siromašni ljudi počeli stizati u plodnu Slavoniju. Mnogobrojne su to bile obitelji, a zemlja u Dalmaciji škrta, pa ono malo obradivoga tla i vinograda nije moglo prehraniti sve članove porodice. Zbog toga su se ti vrijedni ljudi, uglavnom muškarci, odvažili na dalek i mukotrpan put prema Slavoniji. Nakon što bi došli u "obećanu zemlju" Slavoniju, prvo su našli posao, a potom smještaj, da bi tada za njima došle njihove žene i djeca.

Većina ljudi koji su iz Dalmacije došli u Dalj zaposlili su se u tvornici opeke ili kako bi oni rekli "na ciglani". Daljska je ciglana nastala iz ruku tih vrijednih, kršovitih ljudi.

U Dalju je postojala takozvana "stara ciglana", u vlasništvu Antuna Maline. Sastojala se od dvije vanjske ciglane (peći). U toj su ciglani radili većinom ljudi iz Apatina sve dok je vlasnik nije srušio, a na njezinom su prostoru nastali placevi.

Nova daljska ciglana sagrađena je 1948. godine, a u njoj su radili većinom doseljeni Dalmatinci. U prostorijama, kako bi oni rekli "stanovima", u sklopu te ciglane oni su se rađali i živjeli. Kako je teklo vrijeme ostvarivali bi pravo na kredite, pa su tim kreditima sagradili kuće u blizini ciglane. Neki su svoje žene i djecu doveli odmah kad su se zaposlili, a neki tek kad su sagradili kuće.

Prve kuće u "Maljoj Dalmaciji" počele su nicati 1952. godine. Prve obitelji koje su se doselile i gradile kuće nosile su prezimena: Šimić, Jerković, Pundrić, Kovačević, Bakić, Putnik, Tadić, Grubišić, Raić, Škarica, itd. Budući su u tim kućama u blizini daljske ciglane živjeli većinom Dalmatinci, tako je i taj kraj dobio naziv "Mala Dalmacija" koji se zadržao do dan danas.

Priču pripremila: Branka Bakić

ČIKA MATO SKELEDŽIJA

Bilo je to negdje šezdesetih godina prošloga stoljeća, u vrijeme kad su ljudi tragali za poslom kako bi prehranili svoje obitelji. Neki su radili na poljima, a neki u malobrojnom tvornicama. U to su doba ljudi u potrazi za poslom bili prisiljeni prevaliti velike udaljenosti kako bi zaradili za život i to uglavnom pješice ili možda biciklom, koji su tada imali samo rijetki. U potrazi za poslom, ljudi su često morali prelaziti rijeke, pa tako i Dunav. Baš zbog tih ljudi postojao je "Čika Mato" koji je imao neobično zanimanje – skeledžija.

Čika Mato Skeledžija, pravim imenom Mato Bošnjak, i njegova žena Sofija radili su svoj posao i danju i noću, tijekom svih godišnjih doba, ako je to bilo potrebno. Prevozili su ljude preko Dunava s jedne obale na drugu bez obzira na vremenske uvijete, pa i kad se to činilo gotovo nemoguće, u zimi kada Dunav bude okovan ledom. Tada bi Mato i Sofija probijali obale okovane ledom i prevozili ljude jer su znali da ti ljudi moraju raditi i prehraniti svoje obitelji.

Prevozili su oni sezonce, svećenike, šumske radnike i one koji su išli raditi u tvornicu *Borovo*, a bilo je tu i onih koji su išli za dobrom kapljicom brojnih daljskih gostionica. Iz šume, s benta, s druge strane kod Dalja začuli bi se povici: *Matooo, Matooo!*, nakon čega bi se Mato uputio preko svojim čamcem u koji je istodobno moglo stati dvanaest osoba, a koji smo mi zvali *Deregija*. Za nekoliko minuta Mato je bio na drugoj obali, ukrcao putnike i prevezao ih do Dalja.

Bilo je tu mnogo posla, zbog toga je Mati morala pomagati i njegova žena Sofija. Njih su dvoje znali sve čudi goleme rijeke i poštovali su je, pa zbog tog ne čudi činjenica da se u njihovom poslu nikad nije ništa loše dogodilo.

Čika Mato prevezio je ljude čamcem sve dok nije napravljen most kod Erduta. Nakon toga većina Matinih mušterija Dunav je prelazila preko tog mosta, ali je još dugo bilo i onih koji se nisu odrekli Matinih usluga i čari vožnje golemom rijekom, pa su se povici s prijekle strane: *Matooo, Matooo!*, mogli čuti još mnogo godina.

Svi u Dalju i okolici još dugo će pamti *Deregiju* i čika Matu, kojih ćemo se uvijek rado sjećati kad počnu priče: *E, kako je to nekad bilo...*

Priču pripremila: Branka Bakić

NIJE BELA NEGO EVA

(istinita priča)

Oko 1900-te godine u Dalju je bio jedan dobro situirani mladoženja kojega su kasnije zvali Deda Čika. Kako je bio crvenokos i pjegav, što za ono doba nije bio ideal ljepote, nije moga naći djevojku za ženidbu. Zato mu je "partiju" počela tražiti i rodbina, pa mu tako tetke pronađu djevojku u Bačkoj. Njezino je ime bilo Bela. Nakon što su se rodbine sve dogovorile, iz Dalja se jednog dana uputi 5 ili 6 fijakera s mladoženjom i rođacima po mladu. Kad su stigli u Bačku pred njezinu kuću, fino su se pozdravili s prijanim, no ovi kažu da postoji problem. Naime, Bela se predomislila i odustala od udaje jel' joj mladoženja nije bio po ukusu. Tako su se svatovi našli u velikoj neprilici, jel' – kako se vratiti u Dalj bez mlade, a tamo čeka posluž enje i veselje. Međutim, nesuđene prije predlože mladoženji jednu mladu djevojku iz sela. Ona je bez roditelja, ima nekoliko braće, siromašna je ali lijepa i vrijedna. Tako se svatovi upute na polje igumana, gdje su djevojka i njezina braća radili kao nadničari. Kad su stigli, pronađu je i objasne joj situaciju. Ona malo razmisli, pa kaže da mladoženja i nije tako ružan, te da bolje radi na svojoj njivi nego na tuđoj! Braća su isto pristala, sretni što su sestru tako nenadano, a dobro udali. Kaže mlada da je fijakerom odvezu kući, da malo opere noge i ruke, te obuče najbolju haljinu što je imala. Kad se sredila, sjedne pored mladoženje i zaputi se u Dalj. Putem se bračni par malo upoznao, i mlada zaključi da mladoženja i nije tako loš. Kad su stigli u Dalj, pred mladoženjinu kuću, vani su već stajali svirači koji su krenuli s pjesmom o Beli. Međutim, preduhitri ih jedan rođak iz fijakera i dovikne: "Svirači, nije Bela nego Eva !!!". Ovi se malo začudiše, ali udare na veselje i svatovi se održe. Deda Čika i baka Eva su se dobro slagali, imali su dvoje djece i mnogobrojnu unučad, a zajedno su doživjeli duboku starost.

Pripremila: Smilja Ilinčić

DOSELJAVANJE OBITELJI TRENČIN U ERDUT

Ova priča počinje u 18. stoljeću u starom Trenčín-gradu u Češkoj. Živjeli su u dvorcu lijepa sluškinja Marija, kći udovice, i sluga Ivan. Ivan je bio momak širokih pleća, plavih veselih očiju. Njegova pjesma čula se gdje god je radio. Stidljiva Marija pogled smeđih očiju skrivala je ispod dugih trepavica kad bi Ivan naišao. Veseli pramičak crvene kovrčave kose, upletene u duge pletenice, nazirao se ispod bijele kapice. Privlačio je taj pramen Ivana više od svega. Poželio je svaki puta skinuti kapicu i rasplesti pletenice, zaplesati s tom plahom djevojkom.

Jednog je dana Ivanov otac okupio obitelj i rekao da gospodar dvorca nudi slugama drugi život. Tko želi može ići s obitelji u krajeve uz Dunav krčiti šume. Kao nagradu, svaka obitelj može si zaraditi dom. Dogovoreno je da uz grofove nadzornike s imanja, koji žive u tom kraju, krče odabrani dio šume tri prva dana za sebe, a poslije rade za grofa i nadnicu. Posječena stabla i iskrčena zemlja u prva tri dana uvest će se kao vlasništvo obitelji koja je iskrčila šumu. Budući da u knjigama mora biti ime i prezime vlasnika, a sluge u to vrijeme nisu imale prezime, dogovorili su se da svi uzmu prezime Trenčín, kao sjećanje na grad Trenčín i darežljivog gospodara.

U to je vrijeme riječ oca bila sveta. Što on kaže nitko ne porekne, nego slijepo sluša. Tako je bilo i ovaj puta. Tri sina i četiri kćeri s roditeljima počele se pakovati za daleki put. Ivan je prestao pjevati i bio je sve tužniji. Približilo se proljeće i vrijeme seobe. Ivanova majka nije nikada proturječila mužu, ali ovaj puta skupi hrabrosti i jedne večeri, kad su svi zaspali, bojažljivo mu reče kako Ivan tuguje i kopni. Ivanov otac ju je saslušao i razmislio. Tek je tada shvatio da se pjesma u kući ne čuje već duže vrijeme, a Ivan ga izbjegava. Sljedeće jutro, dok je majka uz lojanicu spremala doručak, otac je rekao Ivanu: *Siromašni smo i velika obitelj. Radim od jutra do mraka da vas zbrinem. Nisam znao, dok mi majka nije rekla, koliko si se promijenio. Što te muči? Moja djeca moraju biti sretna, da bih ja bio sretan.* Ivan je znao da ocu mora reći što ga muči. Priznao je da će umrijeti ako ga odvedu daleko od Marije. Njegovo srce pripada njoj zauvijek. Želio je ostati u Trenčín gradu zbog nje.

Otac i majka saslušali su Ivana. Šutjeli su neko vrijeme. Otac je zatim iz škrinjice izvadio zlatnik, a majka je skinula križić oko vrata. Ivan nije znao što se događa. Tada mu je otac objasnio da su zlatnik i križić dali očevi roditelji, kao blagoslov za njihov zajednički život. Ivan je trebao otići Marijinoj majci, s kojom je živjela u maloj sobici u podnožju dvorca, i zamoliti je za njezin blagoslov. Ako pristane, Marija može poći s Ivanovom obitelji u novi zavičaj, kao njegova supruga. Ivan je slušao majku i oca sa suzom u oku. Srce mu je htjelo pući. Poljubio je ocu ruku, a majci obraz i potrčao što su ga noge nosile.

Bez daha, rumen, razbarušen, znojnan, drhtava glasa otvorio je vrata male sobe gdje je živjela Marija. Njezina majka spremala je sa stola komad proje i praznu šolju od mlijeka. Marija je upravo stavljala kapicu na glavu. Obje su uplašeno skočile. Nekoliko dugih trenutaka, dok su se gledali nijemo, majci je reklo sve. U Ivanovoj je ruci ugledala zlatnik i križić. Skinula je sa zida iznad ležaja svoju krunicu. *Bog neka vam daruje sreću!* – rekla je i zaplakala. Ivan i Marija pali su jedno drugom u zagrljaj. Bijela kapica pala je s glave, a duga se pletenica spustila Mariji do pola leđa. Stidljivo su, držeći se za ruke, pošli Ivanovoj kući u pratnji Marijine majke. Tamo su ih dočekali veseli ukućani. Vijest se brzo proširila među slugama. Sutradan je gospodar dvorca pozvao mladence i blagoslovio ih. Dopustio je da s Ivanovom obitelji poče i Marijina majka. Dobili su od gospodara jedan zlatnik za novi početak. Njega će s krunicom čuvati za svoje drugo dijete, jer će prvorođeno dobiti zlatnik i križić koje su oni dobili od Ivanovih roditelja.

Bilo je rano proljeće. Dvorac je odjekivao povicama užurbanih ljudi. Kola s volovima bila su puna hrane, odjeće, posuđa, pokoje kokoši, patke ili guske. Ivanov vjerni pas Garo nestrpljivo je trčkarao i lajao. Kada se pojavio gospodar i kapelan sve je utihnulo. Zajedno su se pomolili za one koji ostaju i one koji kreću u nepoznato. Gospodar je poželio mnogo šuma za sebe, a za njih domova i čeljadi koja će raditi u šumama. Tapije za vlasništvo dobit će čim nadzornici pošalju podatke. Kolona je krenula brzo. Putovalo se danima i tjednima. Ponestajalo je hrane. Jedni drugima su pomagali. Putem su zaklali i nekoliko iscrpljenih volova da bi se prehranili. Za neke je put završio na putovanju. Smrt je čekala na svakom koraku. Razbojnici su nekoliko puta pokušali opljačkati kolonu. Jednog dana uz vijugavu obalu Dunava, kolona se zaustavila. Na konju, ispred kolone, pojavio se gospodin. Predstavio se kao nadzornik na imanju grofa Čeha u Erdutu. Obitelji koje su željele ostati u tom kraju upisale su se za ostanak. Među njima je bila i Ivanova obitelj. Muškarci su otišli u izviđanje i odabrali parcelu za krčenje.

Slijedeća tri dana odjekivali su udarci sjekira velikim šumskim predjelima. Nadaleko se čula vesela Ivanova pjesma. Iako iscrpljeni, muškarci su na smjenu sjekli stablo za stablom i širili svoje imanje. Treći se dan pojavio nadzornik i naredio da stanu s poslom. Posjedali su u krug. Kad je mjernik pročitao da se 2164 m² upiše u tapiju na Ivanovu obitelj, svi su vrisnuli od sreće.

Do jeseni te godine dobili su vremena da sagrađe kuću. Balvani i zemlja bili su građevni materijal. Udarali su stupce na krajeve kuće. Balvanima su odredili debljinu zidova. Zemlju su miješali s malo vode i nabijali u kalupe zidova. Da bude čvršći zid stavljali su pleter okomito u zemlju. Kada je posao bio završen, unutar kuće bila je veća prostorija s ognjištem. Kuća je bila pokrivena daskama. Na krovu je bio otvor za dimnjak. Ležaji su bili pokraj zida, sačinjeni od suhog granja i lišća, prekriveni gunjevima. Kad je prva vatra na ognjištu zasjala oko nje su sjale i vesele oči čeljadi Ivanove obitelji. Svojim su rukama stvorili svoj prvi dom. Samo stotinjak metara niz

brdo, šumio je Dunav dobrodošlicu. Kuća na brdu bila je sigurna ako Dunav podivlja. Pokraj kuće potočić za vrijeme obilnih kiša, na putu prema Dunavu uporno je kopao svoje sve dublje korito.

Te je jeseni, uz svjetlo lojanice, stidljiv mjesec pokušao zaviriti kroz mali prozorčić kuće Ivanovih. Garo je zalajao. Čuo se huk sove. Ivan je sjedio uz ognjište i lomio prste. Ostali su zabrinuto pogledavali jedni u druge. U kutu velike sobe micale su se žene. Začuo se tanak, piskutav, a onda prodoran vrisak djeteta. Na svijet je došla mala Ivana, Ivanova i Marijina kći. Crveni pramičak kovrčave kose vragolasto joj se slijepio na čelo. Duge trepavice su se podigle i pogledala je plavim očima svijet oko sebe. Rođena je kao prvo dijete s prezimenom Trenčin u Ivanovoj obitelji. Iza nje je rođeno još šestero djece, od kojih je ostao živ samo Janoš, djed moga oca. Moj otac Mijo, posljednji s prezimenom Trenčin od Ivanove loze preminuo je 1996. godine, 22. siječnja, u osječkoj bolnici, kao prognanik iz Dalja. U Erdutu je čuvao imanje svojih predaka i danas uknjiženo u knjige pod K.Č. 941 (vinograd), K.Č. 940 (kuća) u Ulici Žarkovac 11, ili kako smo po starom rekli: *Na Poloju*.

Ova priča prenosila se s koljena na koljeno. Ja sam je čula kao čukun-unuka Ivanova, od moga oca. Darujem je Vama, jer muških potomaka iz loze Ivanove više neće biti da je prenesu svojim potomcima.

U Dalju, 24. prosinca 2006.

Ispričala i zapisala kao božićni poklon Vama: Nada Bućkalović (djevojačko Trenčin)

TEFTER OD ZMIJSKE KOŽE

U drugoj polovini XIX. stoljeća, Erdut postaje posjedom srijemskoga župana Ervina Čeha, a u posjedu porodice Čeh bit će sve do nacionalizacije poslije II. Svjetskog rata.

"Poslije Drugog svjetskog rata, grofovska porodica Čeh odselila je u Austriju. Osam je kćeri grof poveo sa sobom, ali najmlađa Etela, ostala je u Erdutu. Koristeći se pravom izbora osobnih stvari koje će biti izuzete od nacionalizacije, ona je zadržala sve što je bilo zabilježeno u jednom tefteru od zmijske kože. Tu je, u stvari, bio zapisan dio porodičnog nasljeđa njezine majke, Poljakinje, spremljen za Etelin miraz. Etela se, međutim, nikada nije udala, budući je njezin zaručnik, visoki peštanski oficir, poglenuo u bici na Ceru, ne stigavši je usrećiti. Doživotnu vjericu neprežaljenog peštanskoga oficira i prije Drugog svjetskog rata smatrali su luckastom. Nakon njezinog odbijanja da ode iz socijalističke Jugoslavije, još je samo nedostajalo da svoje ionako skućeno pravo vlasništva iskoristi tako što će zadržati stvarčice iz teftera, koje su držali bezvrijednima, da je proglaše ludom."

Đorđe Očić; Smrt u Erdabovu

OBIČAJI

Običaji su nešto specifično za uže sredine i pojedine porodice. Često se moglo čuti: „Bolje da propadne selo nego običaj“. Običaji općine Erdut nose specifična obilježja naroda i etničkih zajednica koje tu žive. Svaki pojedini narod ima svoje običaje prenijete iz starog zavičaja koji su sada nešto izmijenjeni i prilagođeni običajima većine. Pojedine se manje grupe doseljenika brzo stope s novom sredinom i prihvaćaju neke zajedničke običaje kao što su seoska slava ili kirbaj, kako se govori u Općini Erdut. Pojedini običaji su toliko stari da je teško odrediti kojoj nacionalnoj ili religijskoj tradiciji pripadaju. Normalno je da se običaji mijenjaju tijekom vremena, da im se dodaju novi sadržaji, drže se nepromijenjeni, ili im se često ne zna ni namjena. U sva četiri naselja Općine Erdut postoje kulturno-umjetnička društva čiji je zadatak na zabavan način pokušati oteti zaboravu neke narodne običaje, pjesme i plesove. Pokušavaju se iz zaborava izvući običaji kojima se narod i sredina u kojoj žive podsjećaju da su baštinici velike kulture svojih matičnih naroda koji žive u susjednim državama.

Pojedini običaji postoje jer ih je prihvatila kršćanska religija kao dijelove obreda, pojedine običaje održavaju određene obitelji, neke održavaju KUD-ovi, a neki postoje kao dječja igra, ili im prijete zaborav (podaci mjesnih odbora).

OBIČAJ “KRALJICE” U DALJU

Za običaj se kaže da postoji od starina, te da je bio iznimno važan u životu običnog naroda. Dočekivanje kraljica u svom dvorištu nije propuštao nitko od ukućana, a želje kraljica bile su zapovijed za ukućane. Usmenom predajom širilo se znanje kako treba voditi kraljice, kako sastaviti povorku, izabrati djevojke za pojedine uloge, pripremiti odjeću, naučiti stihove i melodiju.

Običaj je da na Duhove grupa mladih djevojaka, svečano odjevenih i nakićenih, kreće kroz Dalj pjevajući obredne pjesme. Ne postoji zapisano od kada i zašto kraljice obilaze domaćinstva, ali se iz sadržaja pjesama koje izvode može naslutiti potreba da se domaćinstvu prizove pomoć viših sila u ratarstvu, stočarstvu i općem napretku porodice. Cvijećem okićene mlade djevojke simboliziraju radost novoga života.

Tijekom vremena bilo je promjena u starinskim običajima, prije svega u odjeći i obući. Ovaj su običaj povremeno održavale djevojčice, kao dječje

kraljice koje su to prihvatile jednako ozbiljno kao i nekada starije djevojke. Bit ovoga običaja je da na blagdan Duhova određeni broj djevojaka, od kojih jedne predstavljaju kraljeve a druge kraljice, uvijek svečano odjevene, opremljene simbolima koji označuju njihovu ulogu, obilaze u povorki cijelo mjesto. Ulaze u dvorišta i pjevaju prigodne pjesme, često u pratnji svirača. Kraljice izvode obredni ples, igraju kolo, primaju poklone i odlaze. Poslije nekoliko dana djevojke od dobivenih poklona za sebe i svirače prave svečanu večeru, zvanu *čast*. Ovo je prastari običaj vezan uz šire prostore Slavonije i Baranje, ali se nije održao u svim naseljima, već samo u ponekima. Povorka je vezana za praznik Duhova, ali u njoj nema mnogo religijskih, kršćanskih simbola.

B. Đekić: GEOGRAFSKA STUDIJA OPĆTINE ERDUT
MAGISTARSKI RAD
ZAVIČAJNA ZBIRKA, ČITAONICA DALJ

Slavonske kraljice

Na blagdan Duhove, većina slavonskih sela posebno izgleda, tada se u selima uz kršćanske dužnosti obavlja i običaj kraljica. Ljelje, kralji, kraljevi, kraljičari, kraljice - sve su to sinonimi za isti običaj. Ime Ljelje vjerojatno je nastalo od pripjeva ljeljo koji se u tom kraju dodaje prigodnim pjesmama, a pjevaju ih djevojke obilazeći u povorki selo u ulozi kraljeva i kraljica. U družbi kraljica može biti i do dvadeset djevojaka, a uz njih idu prosjaci (mladići koji skupljaju darove), i svirač ili svirači. Vrlo svečano odjevene i dotjerane djevojke posjećuju kuće i s posebnim pjesmama za svaku od njih obraćaju se ukućanima. Kraljevi predstavljaju djevojke koje imaju poseban status u selu, djevojke zrele za udaju koje su već ušle u seosku zajednicu. Kraljice su mlađe, to su djevojke upravo prispjele za udaju, koje kraljevi uvode u seosku zajednicu. Ulazeći u pojedine domove kraljevi doznaju situaciju u kući i spoznaju mogućnosti za sklapanje novih brakova. Uz vrlo specifične likove koji se pojavljuju, vrlo je značajna pjesma ovih djevojaka.

Uz blagdan Duhova u Slavoniji, Srijemu i Slavonskoj Podravini dolazio je još jedan ophod vezan uz običaj *kraljica ili Ljelja*. On se izvodio o Duhovima i nije bio vezan uz crkvene obrede, već je imao svrhu upoznavanja sela s mladim udavačama, koje su se pojavljivale svečano odjevene, s cvjetnom kapom i sabljom u ruci kao *kraljevi* i s vijencem u kosi kao *kraljice*. U svakoj bi kući otpjevale odgovarajuću pjesmu i otplesale obrednu igru uz pratnju nekada jednoga, a danas i više svirača, za što bi ih domaćini počastili i darovali.

GVOZDENZUBE

Osim kraljica postoje još neki zaboravljeni narodni običaji. Nekada se nešto u selu dogodi, pa stari ljudi kažu da je to zato što je na taj dan bio ovaj ili onaj običaj, a sad ga nema. Jedan od zanimljivijih običaja bile su *gvozdenzube*, a sličan je američkom običaju Noć vještica.

Pred jesen, kad se s njiva donesu kukuruzi i završe žetveni radovi u vinogradima, počinje sezona gvozdenzuba. Običaj je to u kojem sudjeluju mladići i stariji dječaci. Velike bundeve se izdube, odsiječe se gornji kraj, izbuše se zubi (četvrtasti), s gornje i donje strane usta, a potom trokutasti nos i slične uši. U takvu se bundevu stavi zapaljena svijeća. Skupine mladića prolaze selom noseći više takvih gvozdenzuba, te plaše sumještane. Najčešće se odlazi do kuća djevojaka čiji roditelji ne žele da se mladić približava njihovoj kući, jer im ne odgovara njegovo imovno stanje. Gvozdenzuba se tada ostavlja na kapiji, ili objesi na ulazna vrata. Često se sukobe domaćin i mladići koji nose bundevu. Kako bude više grupa koje nose gvozdenzube, one se međusobno natječu čija će bundeva biti bolja, točnije čija je maska strašnija.

Običaj su do prije dvadesetak godina održavala djeca, slično kao i kraljice. Danas se samo nekadašnji nosači bundeva sa sjetom sjećaju kako je to bilo.

Neki put na televiziji američki film pokazuje njihovu Noć vještica kao ostatak predkršćanske keltske kulture. Kelti su prolazili i ovim krajevima, stoga se možemo upitati je li to praslavenski običaj koji su preuzeli Kelti, ili je to dio zajedničke tradicije?

B. Đekić: GEOGRAFSKA STUDIJA OPĆINE ERDUT
MAGISTARSKI RAD
ZAVIČAJNA ZBIRKA, ČITAONICA DALJ

MAŠKARE

Poklade ili maškare su predkršćanski običaj slavljena kraja zime i dolaska proljeća. Taj je običaj u nekim sredinama postao turistička atrakcija. Ljudi se maskiraju, oboje lice pepelom ili nekom bojom, uz veliku buku prolaze kroz naselje mašući dijelovima odjeće, raznim štapovima plašeći i tjerajući zimu. Muškarci se preoblače u poznatije žene u mjestu, a žene se presvlače u poznatije muškarce. Maškare su prije dvadesetak godina prolazile selom i mještane posipale pepelom ili vodom, te izvodile razne vratolomije. Neki su koristili maškare da se osvete za nanesenu nepravdu, bilo je tu šala i neslanih šala. Često su oštećeni tražili pravdu štapovima, ili čak na sudu.

Danas postoje samo dječje maškare. Njih čine povorke djece koja kreću prema kućama poznanika i rođaka, tamo pjevaju pjesmice ili recitiraju, te za to dobiju darove. Odrasli se više ne kreću naseljem pod maskama, već u Domu kulture priređuju večeri glume i satire. Tada se, preobučeni i maskirani, ismijavaju nekom događaju u selu, ili poznatim ličnostima iz svijeta.

B. Đekić: GEOGRAFSKA STUDIJA OPĆINE ERDUT
MAGISTARSKI RAD
ZAVIČAJNA ZBIRKA, ČITAONICA DALJ

LETENJE DJETETA

Letenje djeteta je stari običaj koji je iščeznuo prije 40-50 godina. Evo o čemu se radi:

Kada dijete napravi prve nesigurne korake, da ne bi često padalo, te da bi sigurnim koracima kročilo u život, održava se obred letenja.

Za muško dijete:

Dva muška djeteta starijeg uzrasta uhvate dijete ispod ruke i nose ga (tj. lete), dok mu treći stariji dječak drži pogaču iznad glave. Nose ga trčecim korakom oko zaprežnih kola tri puta dok ostala djeca trče za njima i viču: Let, let, let! Nakon trećeg kruga, lome pogaču iznad djetetove glave i dijele svoj djeci komade. Sa strane stoji stol na kojem su stavljeni razni alati i oruđe (motika, kliješta, čekić, makaze, sjekira, olovka i sl.). Prvi predmet za koji se dijete uhvati, biće mu, po vjerovanju, zanimanje u životu. Roditelji često navode dijete da uzme olovku ili alatku dobrog zanata kako bi mu budućnost bila sigurnija. Djeca uz igru, kolače i pogaču proslavljaju obred letenja.

Žensko dijete nose djevojčice, a obred se obavlja oko kolovrata za kojim sjedi djevojčica koja sve vrijeme šuteći pokreće kolovrat.

Nada Dobrinić

PUDARINA

Berba grožđa jedan je od najveselijih događaja na selu, pogotovo kad se poklopi s lijepim sunčanim danom. U berbu kreću svi članovi obitelji, najmlađi i najstariji, brojna rodbina i prijatelji, susjedi i seoski fantasti. Nakon što se *trkulj*, a to je tek obrano grožđe, iz *putunja* prespe u kace i burad, ide se kući pjevajući.

Pudarina je običaj čuvanja vinograda kad grožđe počinje *šarati*, tj. zriti. Djevojke odlaze u kolibe u vinograde koje prethodno okreće, uredi i pripreme za duži boravak. Većina odlazi u svoje vinograde, a gazde koje imaju nekoliko jutara vinograda „unajme“ Pudare da im čuvaju grožđe od čvoraka i kradljivaca.

Pjesma kradljivaca grožđa:

*„Berem, berem grožđe
Dok Pudar ne dođe,
a kad Pudar dođe,
obrano je grožđe.“*

Dok je pudarina, djevojke obilaze momci s kojima upražnjavaju drevni običaj „*gačarenja*“. Njegovanjem toga običaja nastao je pudarski bečarac:

*Curica je pudarinu klela
Što se njena kecelja napela!*

Na jelovniku tijekom pudarine obavezni su *kiselica*, *satariš*, *ražanj*, *fiš-paprikaš*, *pečena riba*, *pogača* i naravno *grožđe*.

„ Od Aljmaša prema Istoku desna obala Dunava, koja izdaleka izgleda kao dugački bedem, pokazuje se raščlanjenim uvalama i udolicama na pojedine čotove. Oni bi djelovali kao bastioni gradskoga zida da im bijele kućice i zelenilo na daju pitomiji izgled. Zelenilo, to su šumarci, šljivici i vinogradi, a bijele su kolibe skloništa za radnike u vinogradu i boravište Pudara u ranu jesen, kad se sa čotova čuju pjesma i podvikivanje djevojaka, tih čuvara grožđa što dozrijeva, i dovikivanje staraca koji čuvaju dozrele unuke. Pudari beru i jedu grožđa koliko žele i obično najlepšim grozdovima daruju svoje goste. Gazde im to dopuštaju, samo, nadahnuti nekim iskonskim, gotovo religioznim osjećajem, savjetuju ih da nikada ne ooberu sve s jednoga čokota: „ Nek' i on, makar i s jednim grozdom, dočeka berbu, da ne ostane tužan i ponižen.“

Pripovijest pripremio: Radomir Kolarić

TRADICIJA VERTEPA

Vertep je tradicionalni igrokaz s pjevanjem o rođenju Isusa Krista. Vertep - u staroslavenskom jeziku naziv za zvijezdu zornicu - jena našim prostorima vrlo popularan, a prikazuje se u vrijeme Božića. Igrokaz sadrži prikaz biblijskih likova: novorođenog Isusa, Bogorodice, Josipa, tri kralja, rimskoga cara Heroda i nekoliko pastira. Scenska radnja vertepa događa se u Betlehemu (u staroslavenskom jeziku - Vitlejem), a između govornih cjelina pjevale su se prigodne božićne pjesme "Roždestvo Tvoje", "Djeva dnes", "Vitlejeme, grade od Boga" i druge. Sudionici vertepa bili su rado viđeni i darivani u srpskim domovima. Tradicija ovog igrokaza danas se osobito njeguje u Rusiji.

Vertep je prikaz je rođenja Isusa Krista kada su tri mudraca s Istoka: Melkior, Baltazar i Gašpar iz Arabije, Perzije i Etiopije, idući za zvijezdom, dospjeli pred vitlejemsku (betlehemsku) štalicu. Poklonivši se novorođenom Bogomladencu, darivahu ga tamjanom, zlatom i smirnom. Car Herod, plašeći se za svoje jeruzalemsko prijestolje, izvršio je pokolj novorođene djece do dvije godine starosti, ali je Krist, kao Božji sin, izbjegao Herodovom progonu i otišao put Misirske pustinje u susret sudbini određenoj Svetim pismom i kazivanoj po svetim prorocima.

Vertep je treći običaj koji polako odumire. To je kršćanski običaj kojim grupe dječaka i mladića prikazuju Vitlejem i rođenje Isusa tako što nose drvenu kutiju u kojoj su figure koje predstavljaju domaće životinje u staji. Nosači se oblače u odijela i imaju podijeljene uloge, tu je Kristova majka i Josip, anđeli, trojica mudraca, zli kralj i pratnja. U Vertepu je najmanje šest mladića, a može ih biti i više. U većim selima ima više grupa vertepaša. Vertep obilazi selo i sramota je ne pustiti ih u kuću. Nekada su se hajduci znali presvući u vertep i opljačkati poneku bogatiju kuću, ili pretući policijskog službenika.

B. Đekić: GEOGRAFSKA STUDIJA OPĆTINE ERDUT
MAGISTARSKI RAD
ZAVIČAJNA ZBIRKA, ČITAONICA DALJ

MAJPAN

Nekada su mladići, uz pomoć prijatelja, u tajnosti podizali Majpan ispred kuće voljene djevojke. Taj se običaj zadržao u nekim slavonskim mjestima i do današnjih dana. Iako je podizanje Majpana fešta lokalnog karaktera i namijenjena mještanima Dalja, nastavili su je mladići i djevojke, takozvani *čoškaroši*, premjestivši podizanje Majpana na čuveni čošak. Čošak je križanje današnjih ulica Antuna Mihaljeva i Zdravka Kovčalijske, a udaljen je pedesetak metara od Dunava. Tradicija je Majpan dovesti Dunavom. Dunav je čudljiva rijeka i iako je jedini od velikih rijeka muškog roda, prevrtljiv je i nepredvidiv. Ponekad je toliko velik pa poplavi veliku slavonsku ravnicu, a ponekad toliko mali da veći brodovi ne mogu njime ploviti.

Pronaći pravo drvo za Majpan nije baš jednostavan zadatak. Drvo odabrano za Majpan mora zadovoljavati neke uvjete: drvo mora biti vrba, visoka dvadesetak metara, što je moguće ravnija, i imati lijepo oblikovanu krošnju. Sljedeća prepreka bila je podići Majpan na bajer visok desetak metara. Taj se problem rješava pomoću užadi kojima se veže drvo na tri mjesta, uzvuče uz bajer i odnese na čošak.

Padaju zadnji dogovori prije početka podizanja. To nije lagan posao i treba dosta vještine i koordinacije između ljudi da bi se Majpan podigao kako treba. Jedna ga grupa polako diže, dok drugi hvataju užu koje drže kao osigurač ako nešto krene naopako. Podizanje traje 10-ak minuta. Prije podizanja Majpana, iznad krošnje, postavlja se hrvatska zastava, a na najnižu granu krošnje veže se boca pića, uglavnom tradicionalne slavonske rakije.

MAJPAN, MAJBAN ILI MAJSKO DRVO

Od davnina se uoči prvog svibnja, dana sv. Filipa i Josipa radnika, nekada Filipa i Jakoba, podizao majpan, majban ili majsko drvo. Visoko i vitko drvo johe ili jalše učvrstili bi u zemlju na početku, kraju ili središtu sela, okitili vrpcama od staniola, krep papira i bocom vina, te je tako okićeno prizivalo rodnost ljetine. Snaga drveta ojačavala se paljenjem velikih vatri krisnica ili krijesova, kresova, te pjesmom i plesom mladeži. Oko vatre izvodile su se razne norije, tj. nestašluci, ali samo iz zabave bez većih kvarova. Nekom imućniku znali su raskopati cijela zaprežna kola, te ih ponovo složiti na *kroveku pristašeka* (trijema). Kićenjem putnih lesa dečki su izražavali svoju naklonost djevojkama, a one su se ponosile okićenim plotom i lesama. Nekim zločestim osobama znali su okititi putne lese i koprivama. Dobro je bilo okititi stoku i zaprežna kola. U novije vrijeme, ranom zorom i u gradu i selu puhačka glazba svira budnicu.

www.daljonline.hr

Udruga Majpan

Kako je nastala ova knjižica...

Iako dnevno suočeni s neiskorištenim, ali bogatim prirodnim izvorima, panonskom arhitekturom u propadanju, te već pomalo zaboravljenom kulturnom i povijesnom baštinom, svjesni smo činjenice da je u današnje vrijeme globalizacije upravo na tim potencijalima i vrednotama moguće graditi prepoznatljiv identitet.

Imajući to u vidu, svoje smo razvojne programe vezane uz ruralna područja odlučili graditi na elementima tradicije i baštine, povezujući ih s europskim trendovima i politikama koje se temelje na kvalitetnim ljudskim resursima, ekonomiji znanja, informatičkoj tehnologiji i partnerstvu.

Knjižica koju držite u ruci rezultat je našeg višegodišnjeg animiranja i obrazovanja mještana Općine Erdut o mogućnostima organiziranja ruralnog turizma, te promocije ove Općine kao zanimljivog i prepoznatljivog turističkog odredišta Slavonije.

Na terenu je izazova bilo mnogo, i nije bilo jednostavno pokrenuti mještane i dobiti povjerenje lokalne, ruralne zajednice nenavikle na aktivno sudjelovanje i doprinos projektima.

Ali, zajednički uspjeh pomogao nam je da otkrijemo blago neprocjenjive vrijednosti - lokalnu tradiciju, povijest, priče, legende, zanimljive domaće ljude i još zanimljivije običaje....

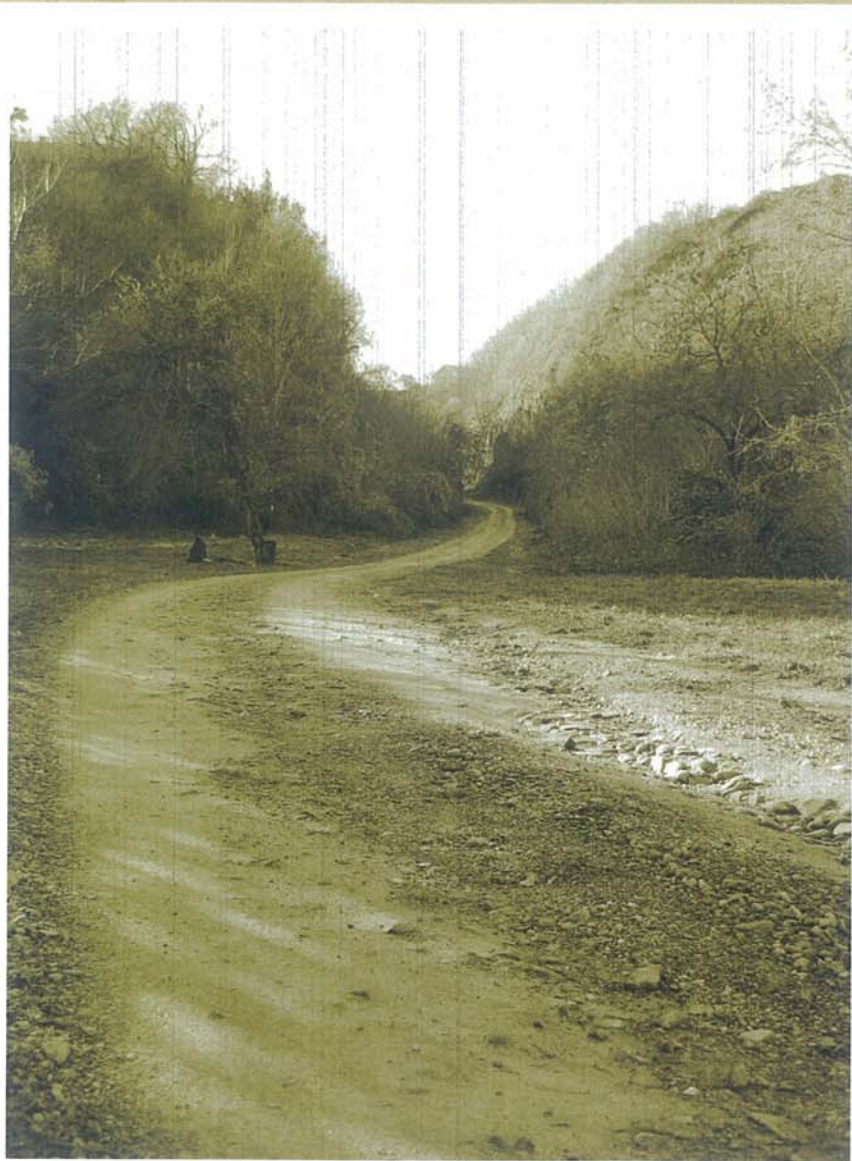
Krenuli smo s večerima legendi koje su ličile sijelima, i stigli do ove knjižice koja je nalik spomenaru ili škrinjici poznatoga sadržaja.

Ali to nije sve. Uz podršku i povjerenje iz mnogih sokaka ove Općine započeli smo i priču o lokalnim suvenirima, osmislili i postavili sajam pod nazivom *Stari zanati i običaji*, pokrenuli natjecanje za najljepša dvorišta temeljeno na tradicijskim elementima i izgledu, povelili mještane na studijska putovanja, umrežili ih i pokazali im primjere dobre prakse, motivirali i usmjerili maštu i stvaralaštvo ostalih udruga i poduzetnika u smjeru kreativnog osmišljavanja ruralnog turizma po mjeri njihove lokalne zajednice.

U istom smjeru, i s istim žarom, radit ćemo i stvarati i dalje, a ideja za novu knjižicu već je na pomolu...

I na kraju ono najvažnije... zahvala svima koji su nam vjerovali, koji su nas podržavali i koji ulažu napore u razvojne projekte ove Općine, prije svega predstavnicima lokalnih vlasti Općine Erdut, Turističkoj zajednici Općine Erdut, lokalnim udrugama, a posebno onim mještanima koji su s nama podijelili svoje ponekad i intimne priče, te nam omogućili pripremu ove knjižice koja će usmenu predaju spasiti od zaborava.

Branka Paškuljević Turniški

KAZALO

GOSPA OD UTOČIŠTA – ALJMAŠKA GOSPA.....	5
KRATKA PRIČA O NASTANKU ALJMAŠA.....	6
ALJMAŠ – ZLATNA ULICA	7
ATTILA ILI ETELE.....	8
ALJMAŠ.....	10
DALJSKI IDOL.....	11
VITEZ SLAVONSKE RAVNI.....	12
LEGENDA O ERDUTSKOJ KULI.....	14
LEGENDA O SPRUDU TANJA KOD DALJA.....	16
LEGENDA O GOSPODARU KULE I SINU S PLAMENIM ZNAKOM.....	17
LEGENDA O GUSARENJU.....	19
STARA DRAVA I BRZA DRAVA.....	19
ŽIVOT UZ DRAVU.....	20
MIŠINO BRDO.....	21
ZLATNI PRAG.....	21
PRIČA O MALOJ DALMACIJI.....	22
ČIKA MATO SKELEDŽIJA.....	23
NIJE BELA NEGO EVA.....	25
DOSELJAVANJE OBITELJI TRENČIN U ERDUT.....	26
TEFTER OD ZMIJSKE KOŽE.....	29
OBIČAJI.....	30
OBIČAJ "KRALJICE" U DALJU.....	30
SLAVONSKE KRALJICE.....	31
GVOZDENZUBE.....	33
MAŠKARE.....	34
LETENJE DJETETA.....	35
PUDARINA.....	36
TRADICIJA VERTEPA.....	37
MAJPAN.....	39
Kako je nastala ova knjižica.....	41
Agencija lokalne demokracije Osijek.....	44

Agencija lokalne demokracije Osijek

Agencija lokalne demokracije u Osijeku (ALD Osijek) je nevladina i neprofitna udruga osnovana 1993. godine kao program potpore Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti Vijeća Europe s ciljem poticanja lokalne demokracije, promocije i zaštite ljudskih prava, te održivog i lokalnog gospodarskog razvoja Slavonije.

ALD Osijek se temelji na načelu decentralizirane međunarodne suradnje i članica je Asocijacije Agencija lokalne demokracije, široke europske mreže sa sjedištem u Strasbourgu (Francuska), Bruxellesu (Belgija) i Vicenzi (Italija).

Vizija društva u kojem djelujemo:

Slavonija – ravnopravan partner i poželjno europsko odredište.

Naši ciljevi:

- Izgradnja socijalnog kapitala
- Izgradnja lokalnih kapaciteta s naglaskom na aktivno uključivanje mladih i žena u razvoj zajednice
- Umrežavanje lokalnih kapaciteta i dionika s europskim partnerima
- Promocija koncepta aktivnog europskog građanstva
- Promocija EU programa namijenjenih mladima
- Poticanje suradnje civilnog, javnog i profitnog sektora
- Poticanje, provedba i razvoj novih, kreativnih inicijativa u ruralnom turizmu
- Promocija i uključivanje tradicije i baštine u nove razvojne trendove

Naše vrijednosti:

- Visoka motivacija za pokretanje novih razvojnih inicijativa i programa
- Iskustvo u upravljanju i provedbi projekata
- Iskustvo u partnerskim projektima
- Višegodišnja međunarodna umreženost
- Kontinuiran pristup informacijama i kontaktima
- Znanje o razvojnim trendovima
- Prisutnost na terenu
- Izvrstan image u lokalnoj zajednici
- Rad za opće dobro